

HIIU KOGUJA 1 [91] 1992

ARENDUSKESKUSE «LEIGER» JA HIIU KOGUJATE SELTSI INFOLEHT

Toimetaja veerg

Mul on hea meel tervitada kõiki «Hiiu Koguja» lugejaid meie tagasihoidliku lehe kolmanda eluaasta alguse puhul.

Täname kõiki lehe kaastöölisi ja tegijaid ja ka kõiki «Hiiu Kogujate» otse toimetusest tellinud välisliikijaid, tänu kellele on alles jõudu koguv lehelapsuke karmil inflatsiooni- ja defitsiidi-ajal suutnud ellu jääda.

Ootame Teilt ka eeloleval aastal tänuga kõiki märkusi ja täiendusi, samuti kaastööd kõigilt võimalikelt kolleksioneerimisaladelt.

Ohtlasi soovime väga, et esimesel sõjajärgsel Eestimaa jaoks vabana algaval aastal meie kõik hakkaks enam hindama möödunud aastate pärandit. Et enam ei hävitataks meie vanemate ja vanavanemate hellalt säilitatud. Ja kui tõesti lahkunute järeljäänud pisikesed, dokumendid, trükised, postkaardid-ümbrikud jne., on tülikas ning neid ei soovi ise säilitada, siis edastage need, palun, kolleksionäridele. Sellega me aitame säilitada kultuuri järjepidevuse. Enamik üksikult tähtsusefuna näivaid esemeid võivad süstematiseerituna anda rikkalikku informatsiooni ja pakkuda huvi ja elamusi muuseumide ja näituste külastajatele ka paljude aastate järel.

Reas läänemaades (Soomo, Saksamaa) müüakse kadunud järeljäänud tarbetuid isiklikke esemeid «koolnupesade» nime all ajalehekuulutuste põhjal.

«Tülikast rämpsust» saab niimoodi abi matusekuludegi katmiseks. Ei teeks paha seda ka meil kasutusele võtta.

Uuel aastal ootän enam tarkust ja ettenägelikkust Eesti Postilt. Situatsioonid, mis on teistele riikidele — postivälisustele täiendavaks tuluallikaks, jäävad meil kasutamata või kujunevad hoopis kriisilõhnaliseks. Kuni tänase päevani pole Eesti Post korda saanud oma templimajandust. Pooltelt kirjadelt ei suuda ka luubiga välja lugeda ei postitempli kuupäeva ega kohanimeid. Pea sama palju on neid postisaadetisi, mis paistavad olevat korsnapühkija istmiku alt läbi käinud. Et ka kasutuselolevate materjalidega on võimalik LOETAVAT ja PUHAST templit lüüa, kinnitavad ülejäänud postisaadetised.

Meie numismaatikutele-bonistidele ja muude kogumiserialade harrastajatele, kellel pole veel oma kesket organisatsiooni, soovin julget pealehakkamist alanud aastal ja edukat ühistegevust oma lemmikalal.

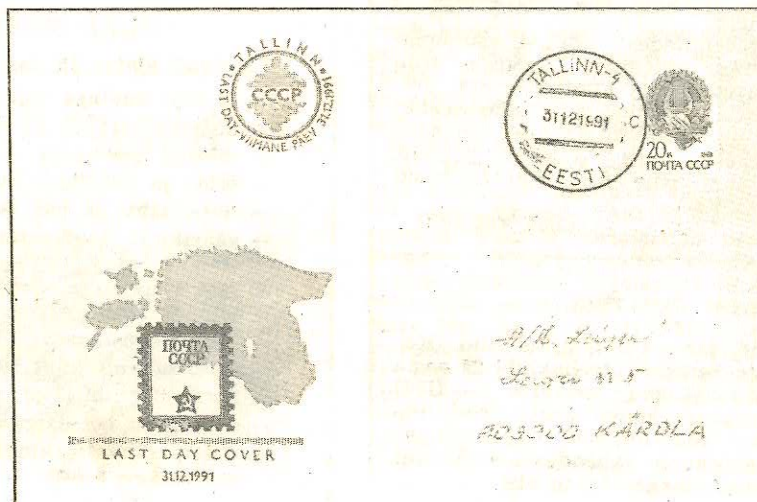
Olgu alanud aasta edukas meile kõigile!

Lõppes NSV Liidu postmarkide kasutusaeg Eesti postiteenistuses

31. detsembril 1991. a. oli viimane NSV Liidu postmarkide kehtivuse päev Eestis. All näiteid postmargipõuast viimasest kasutusaastast.

Viimase kasutuspäeva puhuks tehti ka kauneid (viimase päeva LDC) ümbrikke. Allolev ümbrik L. Lõhmuselt.

EFL kongressi eel

Loomulikult on EFL tasemel tehtavat ühistegevust vaja finantseerida. Sama loomulik on, et seda tehakse muude allikate kõrval ka liikmesorganisatsioonidelt laekuvate osamaksude abil. Läheneva EFL kongressi eel arutleksin hoopis selle õiglasema korralduse üle.

Nii praeguses põhikirjas, kui ka liikmesorganisatsioonidele saadetud projektis on sees väga õige põhimõte: liikmemaksu suuruse määrab iga liikmesorganisatsioon ise. Vaid kohapeal on võimalik leida mõistlik tasakaal vajaduste (kavatsetava elluviimiseks vajalike kulutuste) ja võimaluste (liikmete maksmisvõimelduse) vahel. Tulemus võib paiguti väga erinevaks kujuneda.

Järgnevad vastuväited on mõlemale jutuks olevale põhikirja variandile.

Kõigepealt on täiesti ülearune põhikirjas määratleda liikmemaksu miinimumsuurust.

Kindlasti peab aasta lõpu eel kogunev esinduskogu otsustama järgneva aasta kulutuste orienteeruva summa, mis kaetakse liikmesorganisatsioonide osamaksudest. Jagades nimetatud summa orienteeruva täiskasvanud liikmete arvuga, selgub, kui palju liikmesorganisatsioonid peavad iga oma liikme kohta loovutama EFL tasemel tehtava ühistegevuse heaks. Mulle on täiesti arusaamatu praegune ja ka pakutav olukord, kus osamaksu suurus on % kohapeal kehtestatud liikmemaksust. Miks peaksid nende organisatsioonide liikmed EFL-i keskusele rohkem loovutama, kui liikmemaks on suurem? Vaid kindla keskusele mineva summa korral jääb rohkem makstav kohapealsele organisatsioonile ja kajastub kohalikus tegevuses, milleks see ju kehtestatigi.

Nõnda tulekski põhikirjas fikseerida, et liikmesorganisatsioonid kannavad EFL-ile ühistegevuseks üle iga oma täiskasvanud liikme kohta kord aastas esinduskogul otsustatud summa. Kõik ülejäänud rahadesse puutuv on liikmesorganisatsioonide jaoks nende siseasi. EFL juhatase mäguruum eelarve alal määratletakse järgmiseks aastaks samal esinduskogul, kus osamaksu suurusk.

Meenutades EFL-i asutamiskongressi tulemusi, otsustas Hiiu Kogujate Seltsi Filateeliaklubi novembrist toimunud üldkoosolekul oma liikmemaksu suuruse vähendada viielt rublalt kolmele rublale. (Muidugi pole asi summas, vaid põhimõttes).

Elmo VIIGIPUU

HIIU FILATEELIA — «25»

15. jaanuaril tähistas Hiiu Kogujate Seltsi Filateeliaklubi 25 aasta möödumist oma eelkäija — ÜFÜ Hiiuosa osakonna asutamisest. Pidulikul koosviibimisel meenutati viideosalvestuste vahendusel möödunud ja peeti plaane järgneva.

«DAGO '91»

3.—8. detsembrini toimunud näitusel osales 7 filatelisti, kokku kaheksa eksponaadiga. Kohaliku noormehe Jaak Altemendi kogusid «Lecdu 1990—91» ja «Lehekülgi lennunduse ajaloost» täiendasid kaks küla-

liste kogu Kuressaarest. Sirja Meister «Truud sõbrad» ja Eero Tisler «Moskva '80». Täiskasvanute klassis võttis osa küllaline Soomemaal — Virolahtist. Pekka Kaitila tutvustas neljal stendil Fääri saarte marke aastaist 1983—90. Jaan Otsason esines koguga «Soome jõulumargid postisaadetistel». Raivo Rajang tutvustas 3 stendil Soome postmarke aastaist 1963—75 ja Elmo Viigipuu kogu kandis pealkirja «Eesti posti taassünni».

Näituse puhul ilmus eritümbrik ja pääsmena kehtinud kataloog.

Näituse programmi kuulus kohtumine Toomas Jüriadoga Tartust, kes kõneles 5. detsembril õhtul temaatilise filateelia saladustest.

Näituse viimasel päeval sai teoks kohtumine huvikaaslastega Haapsalust. Samal päeval toimus Kärklase kalendertempli asendamine uue, ükskeelsega. Maakonna ülejäänud postipunktides võeti uued templid kasutusele järgmisest päevast, s.o. 9. detsembrist alates. Vaid Kärklase masintempel on senini uuendamata.

«HIIU RUUT '92» tuleb

Paljud on huvi tundnud, kas 12-näituseleheliste, vaid ühte ruutmeetrit hõlmavate filateeliaeksponaatide konkurssinäitus «Hiiu Ruut» tuleb veel. Nüüd võib vastata jaa-tavalt, sest 24. novembril toimunud Hiiu Kogujate Seltsi aastakoosolekul otsustati käesoleva aasta 20.—

25. oktoobrini korraldada «Hiiu Ruut '92». Niisiis hakakem võistlustöid koostama. Lähemak teavet saab konkursi kohta meie lehe järgmistest numbritest. Juhendisse suuri muutusi ei tule ja seetõttu võiks üles otsida «Hiiu Koguja» nr. 1 1990. a., kus on eelmise näituse juhend.

Uut postitariifidest

15. novembrist suurenesid rahvusvahelised postitariifid keskmiselt 3 korda. Endise N. Liidu koosseisu kuulunud riigid tunnistati nüüd ka posti jaoks välismaaks, siin oli tariifide muutus muidugi suurem. Postikaardi saatmine maksab nüüd maismaatranspordiga 60 kopikat ja lennutranspordiga 1 rubla. Lihtkiri kaaluga kuni 20 g vastavalt 90 kopikat ja 1 rubla 50 kopikat. Kuni 100-grammise kirja saatmine maismaatranspordiga 2 rubl. 40 kop. ja lennupostiga neli ja pool rubla. Tähtsaadetiste puhul lisandub kolm rubla ja 60 kopikat. Panderollide taksidest samuti mõned näited (sulgudes lennupostiga): kuni 20 grammi — 2.10 (3.30), 20—100 grammi — 4.80 (8.00), 100—250 grammi — 9.00 (17.50) jne.

N. Liidu markide kehtivus Eestis kuulutati lõppenuks 31. detsembriga ja alates 1. jaanuarist on maksavad vaid Eesti postmargid. Erandina saadeti edasi postkastidesse lastud N. Liidu markidega kirjad kuni 5. jaanuarini.

UUED SISEMAISED POSTITARIIFID

Kehtivad alates 15. jaanuarist 1992. a.

- lihtkiri kaaluga kuni 20 g — 60 kop.
- lihtpostkaart — 60 kop.
- tähtitud postkaart — 4 rubl. 20 kop.
- täht- ja väärtkiri kuni 20 g — 4 rubl. 20 kop.
- liht-, täht- ja väärtkirja iga järgmise 20 g eest — 60 kop.
- väärtkirja kindlustusmaks iga väärtustatud rubla või selle osa eest — 6 kop.
- juurdemaksu saadetised maksustatakse nagu tähtsaadetised, millest on maha arvestatud osaliselt makstud summa
- kirimalepostkaart — 30 kop.
- lihtpanderoll kuni 50 g — 1 rubl. 20 kop.
- kuni 50 g täht- ja väärtpanderoll — 4 rubl. 80 kop.
- panderolli iga järgneva 50 g või selle osa eest — 60 kop.
- väärtpanderolli kindlustusmaks iga väärtustatud rubla või selle osa eest — 8 kop.

1992. a. filateelianäitusi

- 25.—29. 03. CANADA '92 (noorte maailmanäitus), Montreal
 17.—26. 04. GRANADA '92, Hispaania
 21.—29. 05. LOODUS JA MEIE '92, Orjol
 6.—8. 06. EXPHIMO '92 (motiivkogud), Bad Mandorf, Luksemburg
 28. 06.—12. 07. MORFIL '92, Arhangelsk
 16.—18. 07. «ESTONIA» — «EESTI FILATELISTIT RY»
 ühisnäitus, Viljandi
 30. 07.—7. 08. OLYMPHILEX '92, Barcelona, Hispaania
 1.—9. 08. LIBA '92, Vaduz, Lichtenstein
 14.—16. 08. NORDJUNEX '92, Malmö, Rootsi
 18.—27. 09. GENOVA '92 (temaatilised kogud), Itaalia
 8.—11. 10. NORDIA '92, Kristiansund, Norra
 12.—21. 10. URUGUAY '92, Montevideo
 17.—31. 10. KUNST '92, Tšerepovets
 20.—25. 10. HIIU RUUT '92, Kärda

Täiendus «HK»-s 4 (8) ilmunud ületembelduste loetelule

LILLA EESTIKEELNE KUMMITEMPEL

30. 17. 11. 89. 10 kop. 5 kop. kõrvale.
 Laev «Lennuk» eesti rahvuseeposest «Kalevipoeg».
 Kunstnik: Maret Olvet.
 31. 22. 12. 89. 60 kop. 5 kop. kõrvale (tähtkirja jaoks).
 Eesti NSV. Tallinn (Pikk Hermann, Kaarli kirik, Toomkirik).
 Kunstnik: H.-M. Olvet.
 32. 22. 12. 89. 60 kop. 5 kop. kõrvale (tähtkirja jaoks).
 Eesti NSV. Tallinn (Oleviste kirik, Paks Margareeta, meri).
 Kunstnik: H.-M. Olvet.
 33. 15. 05. 90. 10 kop. 5 kop. kõrvale.
 Tallinn (neli torni sõõris).
 Kunstnik: R. Vinn.
 34. 15. 05. 90. 60 kop. 5 kop. kõrvale (tähtkirja jaoks).
 Tallinn (neli torni sõõris).
 Kunstnik: R. Vinn.
 35. 15. 05. 90. 60 kop. 5 kop. kõrvale (tähtkirja jaoks).
 Tallinn (Kolm öde, Pirita jt.).
 Kunstnik: R. Vinn.
 36. 13. 07. 90. 60 kop. 5 kop. kõrvale (tähtkirja jaoks).
 Tallinn. Niguliste kirik XIII—XVII saj.
 Kunstnik: N. Vetto.
 37. 27. 09. 90. 60 kop. 5 kop. kõrvale (tähtkirja jaoks).
 Tartu (Ülikooli peahoone).
 Kunstnik: R. Vinn.

MUST VENEKEELNE FRANKEERIMISMASINA TEMPEL

16. 31. 05. 89. 10 kop. 5 kop. kõrvale.
 Hiigelšnautser.
 Kunstnik: S. Borissova.

Täienduseks 10 kop. kummitemplite variantide tabelile.

4. — tüüp II	19. — tüüp III
6. — tüüp III	21. — tüüp I
11. — tüüp V	23. — tüüp II
12. — tüüp I	
17. — tüüp IV	
18. — tüüp III	

Siit nurgast ja sealt nurgast

Soome posti väljalaskeprogramm 1992. aastaks on selgunud. Uusi postmarke tuleb 21, pluss veel 6 Ahvenamaa tarvis. Postmargivihke ilmub 3 Soome ja üks Ahvenamaa jaoks. Ilmub veel 4 uut maksimumkaarti: 2 Soomele, 2 Ahvenamaale. Sellele lisaks ilmub veel 2 väikepoognat, millest üks on 10-margine isekleepuv (kleeps).

Ka jõulu-tervikpostkaartide sari täieneb 3 uue kujundusega.

Postmargiteemade seas on loomulikult Albertville' ja Barcelona olümpiamängud.

Tartu rulltempel, mis osteti Tartu Linnamuuseumi poolt 2 detsembril 1991. a. eravaldusest.

Balti riigid Micheli kataloogis

Balti vabariigid jätkasid enam kui poole sajandi eest katkenud iseseisvuse teed. Nii ei tekkinud «uued margimaad», vaid jätkati postmarkide väljaandmist. «MICHEL Rundschau» nr. 11/91, 12/91 järgi jätkuvad Eesti margid numbriga 165, Leedu margid (7. 10. 1990) numbriga 457 ja Läti margid (19. 10. 1991) numbriga 305. Eesti markide hinnad on samas väljaandes nii puhastele kui kustutatud markidele:

165	0.05	0.40
166	0.10	0.75
167	0.15	1.15
168	0.30	2.25
169	0.50	3.75
170	0.70	5.25
171	0.90	6.75
172	1.00	7.50
173	2.00	15.00
174	1.50	11.25
175	2.50	18.75

Võrdluseks:
 Leedu 457—460: 7.70
 Läti 305—312: 30.00

Väljavõte ühe žürii- liikme kirjutisest (SBZ)

Kuidas saaksid esilepanijad žürii tööd kergendada? Kõige paremini tekstiga. Ma olen juba mitmeid kordi kogenud, kuidas rahulolematu osavõtja oma näitusekogu ees parimaid selgitusi suuliselt annab ja on üllatunud, kui ma temalt küsin, miks ei ole ta seda kirjas esitanud?

Selgitused: «Tiraaž 12 000, millest 3723 hävitatud»; «3 eksemplari teada»; «varaseim kasutus»; «see tempel oli kasutusel vaid 10 päeva»; «teiseks suurim margigrupp peale 40-list»; «kõrgeim selle väärtuse mitmikfrankatuur kirjal»; «tariif oli kasutusel 1. 01. 1858 kuni 30. 10. 1858» jne. on kindlasti väljendusjõulisemad kui kirjutused: «sinine PP Rayon II-le»; «kiri Sempachist Luzernisse»; «Fr. 1.15 frankatuur New Yorki»; «aafrika elefant»; «puravik» jne.

«Tänapäeva filateelia ei koosne enam ainult kataloogiandmetest.» (Schlunegger, Dr.).

Märke meie skaudiliikumise algusest

Taas on Eestis tagasi vaba maailma kombed ja traditsioonid, uuesti on alustanud tegevust skaudid ja gaidid. Eesti skautide ajalugu vajab ilmselt põhjalikku uurimist, sealhulgas ka skaudimärkide ajalugu.

Teatavasti sai skautlus Eestis alguse 1912. a., seega veel tsaariajal. Allakirjutanu on leidnud kaks skautide rinnamärki, mis ilmselt pärinevad neilt päevilt. Siinjuures toodud fotol (nr. 1 ja 2) olevatel

märkidel on skaudiliilia, millel Püha Jüri kujutis, all lindil venekeelne tekst «Будь готов». Esimese märgi kõrgus 39 mm, teisel 25 mm. Messing, kruvikinnitus. Joonised on märkidel erinevad, väiksemal märgil on liiliaõite külgharudel viisnurgad, nagu Eesti Vabariigi päevil kasutusel olnud märgil, suuremal need puuduvad.

Oleks väga huvitav teada saada, kas on tegemist ülevenemaaliste

skaudimärkidega, mis ka Eestis kasutusel olid (seda ülevenemaalisust nagu kinnitab Püha Jüri), või on mõni neist vaid Eestis kasutusel olnud märk. Ehk keegi teab?

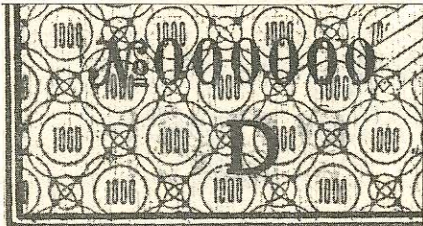

Fotol nr. 3 toodud skaudimärk on hoopis teistsuguse joonisega ja tekst «Будь готов» näitab, et tegemist on uue ortograafiaga. See märk oli kasutusel vene skautidel Eesti Vabariigis. Täpsemad andmed on teretulnud. Kollane metall, nöelkinnitus.

Ka neljas märk kuulub Eesti Vabariigis tegutsenud vene skautidele. Hõbedane märk kujutab kaht teretavat kätt, nende kohal liiliaõis, all lint tekstiga: «Будь готов». Valmistatud käsitsi. Nöelkinnitus. Ka siia oleks täiendavaid andmeid vaja. Ka skaudihuvilised ootavad.

U. KIILER

Täpsustus Eesti paberraha kataloogi

Läbi aastate on Eesti Vabariigi 1922. ja 1927. a. 1000-margaste paberrahade kohta nii A. Pick'i kataloogis World Paper Money, kui ka Platz-

bardise Balti rahade kataloogis märgitud DN (Non Date), s.t. ilma aastanumbrita ja kõrval märgitud aastanumbrid sulgudes.

Tegelikult on aastanumbrid sedele suurelt trükitud, ainult «peidetuna» erivärvilisse aluspõhajoonesse. Hea värvieritusvõimega silmadega on numbrid selgelt loetavad. Fototehniliselt on aga kirjast aluspõhjust numbrit väga raske esile tuua. Aastaarvu numbrid on sedeli seerianumbri all umbes D tähe kõrgusel ja suurus helesinaka värvusega. Fotol ei ole näha.

Siit nurgast ja sealt nurgast

EESTIS ilmus kooperasiivi «Ana» kolmas suveniirraha.

1991. aasta mündile on Vello Vösa valinud Toompea lossi kujutise ja teksti: «Vaba Eesti raha». Teisel küljel on Eesti vapp koos aastanumbri-ga. Tiraaž on 1000. Münti servadel on eesti hümn algussõnad. Münte realiseeritakse Tallinnas, Liivalaia 43 hoovil.

Venemaa oma rahade kavandid on omal algatusel välja pakkunud Volgogradi kunstnik Vladislav Koval. Rahatähtedele on kavandatud järgmiste isikute portreed: 1-rublane — Peeter I, 3-rublane — Lomonossov, 5-ne — Puškin, 10-ne Tšaikovski, 25-ne — Tšiolkovski, 50-ne — Vavilov ja 100-ne — Sahharov. (Peterburi kollektsionääride lehest «Miniatura»)

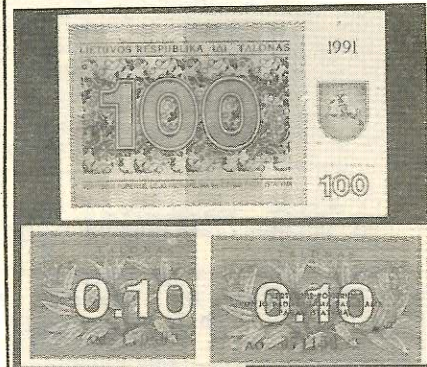
Balti rahad

EESTI: Alates möödunud aasta aprilli lõpust vermitakse tehases «Juvel» uusi Eesti münte. Müntide toorikud ostetakse Soome firmalt «Outokumppu Copper». Materjali põhikomponendiks on vask, millele on lisatud alumiiniumi ja niklit. Samast materjalist on tehtud Soome 5-margased. Press teeb minutis 300 münti. Kaks pressi kahe vahetusega 400 000. Esialgu on eesmärgiks teha iga elaniku kohta 100 münti. Nominaalideks on 5, 10, 20, 50 senti ja 1 kroon. Kaalumisel on 2- ja 5-kroonise tegemine. Samuti mõlgutatakse mõtet tähistada Eesti osalemist 1992. a. olümpiamängudel mälestusmündiga. Müntidel on vermiisaastana kirjas «1991».

Uutest Eesti paberrahadest on esimesed samuti kohale jõudnud. 17. detsembri õhtul näitas Eesti Panga president Siim Kallas neid oma presikonverentsi käigus televaatajatele. Käibele tulekut ei lubanud ta aga enne märtsi-aprillikuud.

LÄTI: Paberraha trükkimine toimub kuuldavasti Saksamaal Münchenis asuvas firmas «Giesecke Devrient GmbH». Müntid vermitakse samuti oma juveelitehases välismaalt ostetud toorikuid kasutades. Ekspertide arvates on Lätil oma raha kasutuselevõtuks kolmest Balti riigist kõige vähem tehtud.

LEEDU: Möödunud aasta augustist on Leedus kasutusel üldtalongid, mida ka kupongideks ning vag-norkadeks (peaminister Gediminas Vagnoriuse auks) kutsutakse. Need meenutavad paljuskui rahatähti ja kehtivad koos rubladega defitsiitsema kauba ostmisel. Talonge on kahte varianti. Ilma ületrükita ja ületrükiga, mis selgitab, millega on tegemist. Talongide nimiväärtused on: 0,10; 0,20; 0,50; 1; 3; 5; 10; 25; 50 ja 100.

Väidetavasti on Leedus oma raha juba valmis ning oodatakse vaid sobivat hetke selle käibele laskmiseks. Seni on kõik kuuldused selle peatsest toimumisest põhjendamatuks osutunud.

Viimaste teadete järgi «Vagnorkasid» enam käibele ei lasta ja nende kehtivusaeg lõpeb 20. jaanuaril.

Kloostri liköör ja piiskopi vein

Kollektsionääride suures peres on pudelietikettide kogujate tegevus jäänud vähemärgatavaks. Kogujad muidugi on olemas ja organiseerunudki, kuid ajakirjanduses vahetavad infot ikka filatelistid ja numismaatikud, vahel ka faleristid.

Katsume siis mõnda üksikut seniilmunud etiketteemalist artiklit siinjuures täiendada tagasihoidliku kirjutisega, mis asja üsna omapärasest vaatenurgast uurida püüab.

Etiketikkollektsiooni vaadates tekis huvitav mõte kirjutada teemal: alkohoolsed joogid ja religioon. Tuleb välja, et kuidagi on isegi need kaks omavahel seotud.

Kirikus armulaual tarvitatakse veini ning sellest tulenevalt valmistati Eesti Vabariigi päevil ka spetsiaalset kirikuveini. Nii tootsid seda Viljandis 20-ndate aastate teisel poolel H. Köpmanni veinitehas ja 20–30-ndatel aastatel o/ü Alko. (foto 2).

Bischof (sks. piiskop) oli magus punane vein, samuti ka sellisest veinist ja pomerantsikoortest vee ja suhkru lisamisega valmistatud jook. Kahjuks on selle nime saamise lugu allakirjutanule teadmata. Jook ilmselt on aga tuntud ammugi. Viljandis valmistati seda veini möödunud sajandi viimasel veerandil A. W. Werncke poolt ja Eesti Vabariigi ajal o/ü Alko poolt Bishofi nime all. (foto 4).

Mungad olid keskajal usnada leiutajad ja nende leiutiste hulka tuleb kanda ka kaks tuntud likööri-sorti.

Chartreuse oli kartuuseide kloos-

ter Prantsusmaal ning andis nime šartröösile. Jook oli Eestiski populaarne, enne viimast sõda valmistas teda o/ü Alko Viljandis (foto 5) kahe erineva sordina — valge ja kollane. Kui Viljandi etiketidel näitas likööri värvi etiketi värv, siis «Emlo» liköörivabrikus oli etiketil 2 erinevat nime; Chartreuse verte ja Chartreuse jaune.

Fecampi linnas, samuti Prantsusmaal, asus benediktlaste klooster ning sealt pärineb muidugi benediktiin. Hiljem rajati linna terve likööriritoostus, mille toodangut ka Eesti Vabariigis turustati.

Aga ega seepärast see jook veel meil kohapeal tegemata ei jäänud. Viljandi «Alko» tootis seda likööri koguni viie erineva mahuga pudelites (0,6; 0,5; 0,3; 0,25 ja 0,1) nii klaasist kui ka savist valmistatutes. Seetõttu oli ka palju erinevaid etikette,

nii uhke pildiga (foto 6) kui ka väikseid ja tagasihoidlikke, millel seejuures nii eesti-, ladina- kui ka prantsuskeelse tekst. Joogi nimi etiketil oli «Kloostri liköör» ja vaid hinnakiri annab sulgudes ka originaalnime «Benedictine».

«Emlo» liköörivabrik tootis jooki nimega «Benedikt» kolmes mahus: 1,0; 0,5 ja 0,25.

Valga peenviinatehase toodangus olid 1,0- ja 0,5-liitrised pudelid etiketiga «Benedictine».

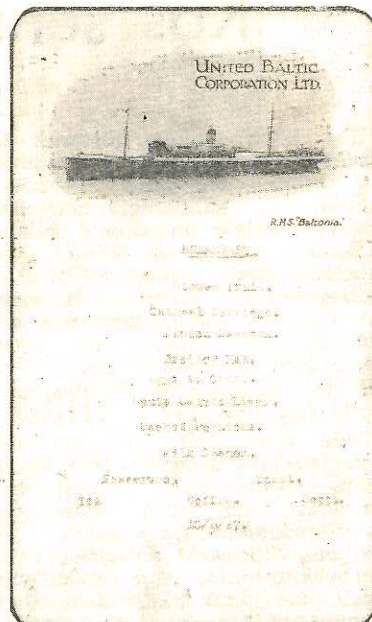
Kahjuks on selliste andmete kättesaamine küllaltki raske. Ehk keegi lugejatest täiendab siinkirjutatut.

Olo KIILER

Kirjad kaovad?

MOSKVA. TASS. Organisatsiooni «August '91» liige avastas Moskva lähedal hunnikute viisi maailma eri paigust saadetud uusaasta- ja jõu-

luõnnitlusi. Ümbrikud olid lahti rebitud — võib-olla otsiti sinna pandud raha. Suur osa neist oli juba rataste all lõmatatud, kuid kotitais terveksjäänud korrespondentsi saadi kaasa asitõendiks. («Postimehest» nr. 15/92 lühendatult)

Menüükaardid, eriti aga laeva menüüd, on meil vähetuntud, kuid mujal maailmas võrdlemisi populaarsed kogumisobjektid.

PILDIL üks menüükaart R. M. S. «Baltionalt» 10. 08. 27. a.

Filateelia ABC

Täienduseks HK-8-s FDC-st kirjutatule.

Soomes 1988. a. maailmanäituse ajal noortele välja antud «Keräile ja opi» sõnab: «Esimese päeva ümbriku all mõeldakse sellist postisaadetist, millele kleebitud postmargid on tembeldatud nende ilmumispäeval. Oluline esimese päeva ümbrikes on just see antud markide ilmumise päev. Ümbrik sealjuures võib olla kas posti poolt välja antud illustreeritud ümbrik või tavoline kirjaümbrik, ilma mingi pealetrükita. Ka mõned ühingud ja ärid on trükinud omi illustreeritud ümbrikke esimese päeva tembeldustega jaoks.» Kõik.

Nüüd lisaks natuke kommentaare. Kõnepruugis, ka must-valgel, kasutatakse meil sageli: «ametlik esimese päeva ümbrik» (edaspidi lühidalt FDC) ja ka «mitteametlik FDC». See on otsene viga ja tuleb lihtsalt asjatundmatusest, «Ametliku» all mõeldakse ilmselt posti poolt välja antud eriümbrikul FDC-d, kuid nagu ülevõttel võisime lugeda — määrav pole üldse milline on ümbrik, vaid esimese, s.t. väljaandepäeva tembeldus.

Seega ei ole mitteametlikke FDC. Saab aga olla küll võltsitud FDC, s.t. ümbrikud, mis on tembeldatud kas võltsitud margile, võltsitud templiga või ka võltsitud (tagasikeeratud) kuupäevaga, kuigi õige templiga. Viimane moodus oli endise Nõukogude Liidu praktikas täiesti tavaline. Sel juhul on tõesti tegu «ametliku», s.t. riikliku võltsinguga

Kas seni tundmatu rahavõltsija?

Üks kõige rohkem küsimusi tekitanud oksjoninumber, mis viimastel aastatel on enampakkumisele tulnud, on kahtlemata kohvritäis arhiivmaterjale moodunud sajandi II poolelt, mis järele jäänud ühelt valerahategijalt. Sihiks oli võltsida vene paberraha ja kohvritäis sisaldas enamiku vahenditest, mis selleks vajalik. Materjal oli leitud tõenäoliselt äravisatud prügi hulgast ja tuli müügile Phillipsi oksjonile Londonis.

Selle erakordset huvi pakkuva materjali hulgas on 2 paberivalmistamise vormi, suur hulk samades vormides valmistatud vesimärgiga paberit, fotoplaate, negatiive, õhukesti metallklišeid vinjettide trükkimiseks, mitmete paberrahade värvilisi proovitõmmiseid, äratõmbeid parandatud klišeest, palju valmis rahatähti, kirju, äride makstud arveid jne. Ka üks märkmete raamat, milles väljalõikeid ajalehtedest ja foto ühest habemega härrasmehest. Kas ehk viimane oligi see tundmatu võltsija?

Suur hulk kirjavahetust ning paljud arved on Leon Warnerke nimel, kes elas alul Beckam Rye's ja hiljem (vastavalt rahvaloenduse andmeile) Cambervellis. Rahvaloendus nimetab maja «Silverhalliks» — peaks aga olema «Silverhowe» Champion Hillis. See oli suur maja koos suure krundiga, kus tema, 44-aastane Austria insener, alul elas koos oma naise Mariega (sündinud Belgias), tütre Sophiega (sündinud Prantsusmaal) ning kahe teenijaga. Üks kirjadedest oli adresseeritud Leon von Warnerke nimel. Kas tema ongi too habemega mees?

Kviteeritud arved, neist mitte kõik Warnerke nimel, on teiste esemete hulgas trükipressi kohta, materjalide ja kemikaalide eest, mis kasutusel fotograafias. Varustajad olid erinevatest kohtadest — laiali hajutatud maa-alalt. Kuna kõiki neid oleks võinud saada ka Londoni aladelt, võib arvata, et ostud tehti sihilikult laiemalt aladelt, et mitte tekitada kahtlusi kohalikes äri-meestes. Kas teisi nimesid arvetel pole kasutatud varjunimedena?

Kõik ajalehe väljalõiked puudutavad võltsitud raha mitmetes Euroopa osades, kaasaarvatud Vene-

maa. Üks neist mainib inglise pangatähti ingliskeelses, poola- ja venekeelses aga puudutavad kõik Vene rahatähtede võltsimist, samuti väljalõiked Prantsusmaa lehtedest. Üks prantsuse lehelõike mainib vürstinna Oginskajat, kes edastas võltsraha. Ka arhiivmaterjalide hulgas on üks kiri, mis on adresseeritud samale vürstinnale. Milleks see on seal? Kui see oli saadetud Warnerke poolt, siis kuidas viimane selle tagasi sai?

Osa kirjavahetust on peamiselt koostatud numbritest, arvatavasti šifreerituna ja seal on ka kaks paberit, mis näitavad võtit tähestikus (kombinatsioonid lääne ja vene tähtedega) ja numbrites. Seal on ka vähemalt 2 kirja, mida on kemikaalidega töödeldud, et välja tuua allolevat originaalkirjutust. Mainitud on väljapressimist Napoleon III vastu ja kellegile hea keretäie andmist. Väga imelik!

Kõik tõendid on umbkaudsed ning keegi ei tea, kuidas ja millal see materjal kogunes, kuid see siiski viib kindlale kahtlusele, et härra Warnerke oli segatud võltsimisse, eriti kui vaatleme neid proove (tema töö?), mis mainitud allpool. Kas aga see tõendusmaterjal suudab koostu olla aluseks süüdistusele, on muidugi teine asi.

Peter Bower, ajaloolane — spetsialist paberi alal, nõustub, et vorm 10-rublaliste rahade jaoks on tüüpiline kesk- või hilis 19. saj. konstruktsioonile, inglise asjaarmastajate ja elukutseliste oskustele. Teine vorm on 100-rublalistele vesimärgiga 1896, aga mida võib kasutada

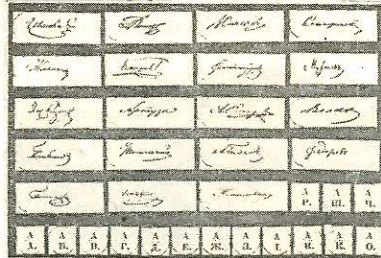

ka teiste aastate jaoks. Seda vormi peab ta elukutselise tööks. Seal oli ka hulga paberivalmistamise vilti, millel paber on kuivanud ning neil on tõesti paberijäänused.

Paljude rahatähtede hulgas, mil-

lised on erinevates valmistamise faasides, on vähemalt üks 50-rubraline Hollandi vesimärgiga, kuna teised proovid on Jaapani paberil, milline oli Inglismaal vabalt saada-val 19. saj. lõpul.

Materjali hulgas on enam kui 100 rahatähte viimistletud näiteid 100-rublaste 1892., 1894. a. «vikerkaare» tüüpi väljaannetest tsaar Aleksander III ajast, kuid ainult üks näidis 1896. a. tsaar Nikolai II monogrammiga. Rida dublette esinevad aga numbriga AI 64584 aastanumbritega 1892 ja 1894, kuigi kõik kolm on erinevate allkirjadega. Lisaks on arvutult proove, osaliselt valmis rahatähti, vinjettide proovitõmbeid, värvi proovitõmbeid. Üheaegselt esineb ka trükitud ja valmisloikamata rahatähti.

Allkirjade näiteid esineb mitmel pool, lisaks teisi märkmete raamatus ja ka üksikasju trükitootmise üksikasjadest nii inglise kui vene keeles. Seal on samuti kaks trükitud loetelu seerianumbritest. Mõnel proovirahatähel on ingliskeelseid märkmeid, mis viitab inglise toodangule.

Kogu selle artikliga on mainitud ainult ühe inimese nime, nagu oleks tema ainuke osaline. Kuna aga vaja oli mitmeid oskusi: paberi valmistus, fotograafia, klišeede valmistus, trükkimine, levitamine, siis viib see arvamisele, et tegu oli hästi organiseeritud ja komplitseeritud ühisettevõttega. Olid nad edukad? Tulid nad puhtalt välja, või langesid lõksu? Kas see kunagi selgub, kuigi kohvris oli veel palju siin mainimata materjali, mis on aluseks edasisele uurimisele.

Ootame, millised olid oksjoni tulemused!

(Inglise ajakirjast «Banknote News» nr. 42 okt. 1991 tõlkis H. Osi)

Vastuseid varem «Hiiu Kogujas» küsitule

NK-1. Kalevipoja-postkaardid.

Valdeko Vende lahkel kaasabil saime teada, et jooniste autoriks on eesti graafik E. Järv.

NK-3. Parempoolne märk on tõenäoliselt Niguliste Muusika Selfs. Andmed Marj Puustilf.

NK-5. Ankruga märk olevat kuulnud Eesti Vabariigi Looftsiamestile.

Vastus lombitagusele küsimisele (NK-8)

Medal «Teenete eest ühises võitluses bolševismi vastu» on asutatud 1944. a. lõpuksudel kindralkomissar

Litzmanni poolt. Esimestena autastati nende medalitega endist Tartu linnaeapad Keerdoja (okupatsiooniaja lõpul oli Petseri linnaeapad) ja Võru linnaeapad Hansenit. (Rindeleht nr. 34 (67) 26. aug. 1944. a.)

Andmete eest täname Heino Kruusele.

Last Day Cover Otepäält. Kunstnik Ago Kivi.

Oksjonihaamri alt

Saksamaal möödunud aastal toimunud aumärkide oksjonil olid esindatud Läti ja Leedu autasud.

Läti kolme tähe ordeni I astme kaelaristi koos rinnatähga originaalkarbis alghinnaks oli 1000 DM.

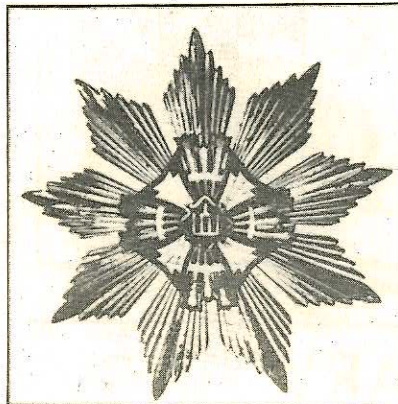
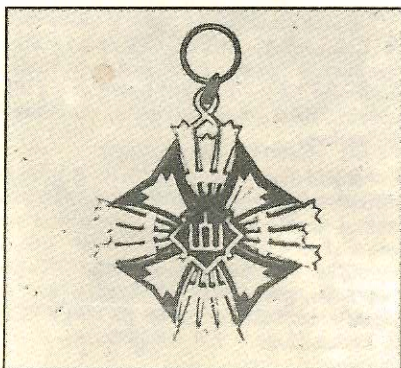
II astme kaelaristil 350 DM, ohvitseriristil 250 DM ja rüütliristil 200 DM.

Leedu Vitautas Suure ordeni 3.

klassi komandörist (kroon kolme väikese briljandiga) omas alghinda 2000 DM.

Sama ordeni 4. klassi eksemplari alghinnaks oli 1000 DM.

Suurväst Gediminase Suurristi komplekt (suurrist lindil ja rinnatäh) originaalkarbis olid samuti alghinnaga 2000 DM. (Pildil.)

Rahaäri «Holmasto» 14. 12. 1991. oksjonil on jälle väljas olnud Eesti müntide esinduseksplariid. 3 marka 1926 — alghind (1—1+) 180.—, 5 m 1926 (1+) — 500.— ja 1 kroon — laulupidu (01—1+—01) — 150.—.

Toompea 2-kroonist pakutakse hulgi — 20 tükki (1+, 1+—01) — 300.—.

Läti ega Leedu münte kataloogis ei olnud.

Vene müntidest oli valik märksa laiem. Kalleimaks oli sedapuhku 1704 MD poltina (1—1+/1) alghinnaga 1200, järgmine — 1100-margase alghinnaga Katariina I poltina 1726 (vaade par.) (1—1+).

Paberrahadest võiks tõsta kahte rariteeti. Müügil oli 25 rubla 1842 (1+—01). Alghind 20 000.—

Soome sedel 3 markkaa 1861

(1++), mis on eriti haruldane, oli müügil alghinnaga 80 000.—.

Eesti sedeleid oli sedapuhku ainult 5 numbrit, kõik tavalised, kuid eriti hea säilivusega.

Läti oli esindatud ühe loosiga ja samuti Leedu P 21 — 500 litu 1924 (1—1+) 1000.—.

Eesti Vabariigi au- ja rinnamärke oli kokku 13 loosi. Kalleim neist — kotkaristi kuldrist (01) alghind 1500.—, sama hõberist (1+—01) oli hinnatud täpselt poole madalamalt. Vabadusristi I-3 (01) alghind 700.—.

Suur oli Vene ja ka NSV Liidu autasude valik. Viimaste seas ka 3. klassi Suurovi orden (01) 1800.—, Bogdan Hmelniiski orden 3. klass (01) 1800.—, Kutuzovi orden 3. klass (01) 1800.—.

Tutvustame kirjandust

Ilmus «Kurre» 6/91, seal on ära toodud kõik «viestilliset», s. t. Soome teatetemplid, mis on ilmunud peale «Suomen postileimojen käsikirja» VIII osa «Viestilliset» ilmumist.

Loetelu kasvas seega 257-lt 287-le. Palju täiendusi on aga ka juba varem toodud templit kasutusaegades.

Esinduslik ja mahukas on Valter V. Johanssoni poolt koostatud «United Nations Emergency Forces» SUOMI—FINLAND 1916—1989. 295 lehekülge on täis rikkalikku teavet ja lugematuid fotosid mitmesugusest filatelistikust materjalist Soome sõjalisest panusest maailmaorganisatsioonide Ühinenud Rahvad erinevates tegevustes kolme viimase aastakümne ajal.

Raamatut saab osta või vahetada Soomes a. 1891—1918 saadetud tähtitud või väärtkirjade vastu. Pöörduda autori poole aadressil Valter V. Johansson Nybyggarg 30 21600 PARGAS FINLAND.

Originaalmarkidega ühepoolsed postkaardid 1971—1988. Kataloog. Moskva 1990. («Каталог. Одностронние почтовые карточки с оригинальными марками 1971—1988»). Brošüüri 155 leheküljel tutvustatakse 184 erimargiga postkaarti. Iga kaardi kohta on toodud foto, kunstnik(ud), tiraaž. Trükitud hind on praeguses inflatsioonikeerises vaid suhteliseks näitajaks. Raamatu lõpus on 13 leheküljel temaatiline ja tähestikuline register.

Siit nurgast ja sealt nurgast

1991. a. Euroopa-markide ühistee-maks oli «Euroopa kosmoselend». Seetõttu ka palju kosmoseteemalisi marke selles sarjas.

Esimest korda olid ühisväljaande sarjas osalisteks möödunud aastal Euroopa-CEPT ühisturgu astunud Ida-Euroopa riigid. Bulgaaria, Rumeenia, Ungari, Poola ja Tšehhi-Slovaki Vabariikide juurdetulekuga võtab ühisväljaandest osa 40 posti-valitsust.

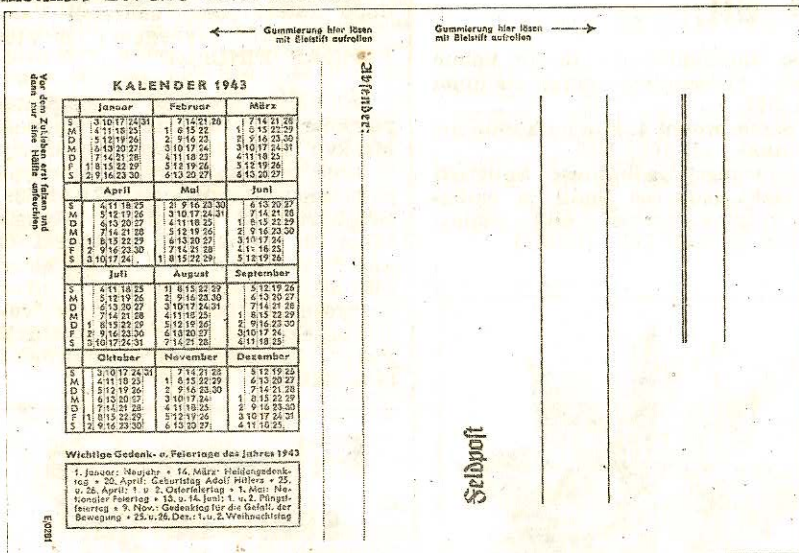
Kokku moodustab 1991. a. väljaanne 77 marki ja 6 plokki.

Uued NSVL 50- ja 100-rublased on juba jõudnud ka maailmaturule. Hongkongi firma «NUMIS-PHIL» hinnakirjas on 50 rbl. (UNC) hinnaks 10 ja 100 rbl. (UNC) hinnaks 18 dollarit. Meil siin on juba tavali-seks saanud uued 5- ja 10-rubla-sed. Näha on olnud ka uusi 3- ja 200-rublaseid.

Venemaa ajakirjandusest on teada, et trükkis on 500- ja 1000-rubla-sed, ning kavandamisel 5000- ja 10 000-rublased. Inflatsioon kiirustab tagant!

Harju Põllumajanduskoolis õpib praegu mitmeid Hiiumaa õpilasi. Eestlaste sidemed kooliga on pärit juba sajandiajuse ajast. Pildid ametikiri Eestisse 1905. aastast.

Originaalne Feidposti kaartkirjaplaak aastast 1943.

SUMMARY

The front page offers the editor's introduction to the new year. There are also some illustrations of Soviet stamps from the last year of their validity in Estonia and the so-called «Last Day Cover». The second and the third page are dedicated to philatelistics. New Estonian local and foreign postal tariffs are given here, also a new Estonian stamp numeration after Michel.

There is a survey of the exhibition «Dago '92» and a note about the exhibition «Hiiu Ruut '92» there. On the next two pages we find Ü. Kiiler's article «Badges from our scout movement history», some information about new money of the Baltic states and one more article by Ü. Kiiler about the bottle labels. On the sixth page we find a story of the so far unknown counterfeit of Russian paper money in England in the 19th century.

On the next page there is the auction column the new literature and the questions published in «Hiiu Koguja» so far are answered here.

Kuulutused

Vastused saata aadressil: 200 090
Tallinn, postkast 3435 ja lisada kuulutuse indeks.

Etsin Eestin, Latvian ja Liettuan leimamerkkejä, mutta vain puuteluettelon mukaan. Myös vanhoja postikortteja (Suomi) ennen 1910, sekä eestiläisiä olutetikettejä.

B.-E. Saarinen Siltak. 2 A 18
100 HEINOLA Suomi.

HK-24. Ostan postis kulgenud aerogramme ja rahvusvahelisi vastuskuponge (kogu maailmast) või vahetan müntide ja paber- raha vastu.

HK-25. Müüa kataloogid: Eesti—Estonia—Estland. Käsi- raamat-kataloog, Hurt—Ojaste, Göteborg, 1986 ja «Монеты Прибалтики XIII—XVIII столетий», D. Fjodorov, Tallinn, 1962. Tasu valuutas.

Effekimamatult kasvav inflatsioon on põhjuseks, et koos käesoleva lehe ilmumisega lõpetatakse «Hiiu Koguja» tellimuste vastuvõtmine Eestisse 1992. aastaks. Kõik seni laekunud tellimused täidetakse.

Kodumaale saab Hiiu Kogujate Seltsilt tellida kõiki «Hiiu Koguja» ilmunud numbreid tingimuste suhtes telefonitsi või kirja teel eelnevalt kokku leppides. Postiaadress on: Hiiu Kogujate Selts, pk. 4, 203 200 Kärda, E. Viigipuu ametitelefon nr. on (8-246) 9 93 99 ja kodus (8-246) 9 14 84 (Kärda).

Välismaalt saab «Hiiu Kogujate» tellida, tasudes 40 Soome marka (10 USA dollari) meie arvele nr. 967 010 035. Eesti Panga kontole nr. 99—40 493 369 Svenska Handelsbanken ja saates kvitlundi koopia toimetuse aadressil: 200 090 Tallinn, postkast 3435, «Hiiu Koguja».

Toimetaja Jaan Otsason

Toimetuse aadress:
200 090 Tallinn, pk. 3435.
Väljaandja: arenduskeskus «Leig-
ger», aadress 203 200 Kärda,
Leigri v. 5.

Haapsalu Tr. Kärda os. 01. 92.
Tell. nr. 42. 1000. Maht 1 trkp.

Hind 2 rbl.